

Οι ευρωπαϊκές και υπερατλαντικές πηγές της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας: Τρεις μύθοι για την εποχή μας

□

1. Ο μύθος της 11/9

□□

□ Η ρίζα των ελληνικών τρομονόμων μπορεί ευθέως να αναζητηθεί στις αποφάσεις-πλαίσιο της ΕΕ, αλλά και στις αντίστοιχες ρυθμίσεις που υιοθετήθηκαν στην άλλη όχθη του ατλαντικού.

□ Η συντονισμένη αυτή νομοθετική πολιτική σε ΗΠΑ και ΕΕ φαίνεται να σχετίζεται με την επίθεση στους δίδυμους πύργους την 11-9. Η πραγματικότητα όμως είναι πολύ διαφορετική. Ο Patriot Act υιοθετήθηκε από τα νομοθετικά σώματα των ΗΠΑ μετά την 11-9, πλην όμως επαναλαμβάνει αυτούσιες διατάξεις που περιλαμβάνονταν στο αντίστοιχο σχέδιο νόμου Κλίντον του 1995[1]. Αντίστοιχα, η Α-Π 2002/475 της ΕΕ που ενσωματώθηκε με το άρθρο 187^Α ΠΚ, παρ'ότι ψηφίσθηκε μετά την 11-9 έχει και αυτή την προέλευσή της: Την 5η Σεπτεμβρίου 2001 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθέτησε σύσταση (2001/2016 (INI)), με την οποία κάλεσε το Συμβούλιο να εκδώσει την σχετική απόφαση πλαίσιο (Α-Π) στηριζόμενη σε μια έκθεση του ευρωβουλευτή Watson που συντάχθηκε μετά τις κινητοποιήσεις της Γένοβα και του Γκέτεμποργκ. Η επιγενόμενη επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ μπορεί να επισκίασε τη σχετική συζήτηση (μέχρι του βαθμού να αποκρύπτεται εντελώς στην πρόταση της Επιτροπής η σύσταση της 5^{ης} Σεπτεμβρίου), πλην όμως και από την σχετική συζήτηση που διεξήχθη στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά την ψήφιση της σύστασης της 5-9-01, αλλά και από την αιτιολογική έκθεση της πρότασης της Επιτροπής, καθίσταται σαφές ότι το σχέδιο Α-Π αποσκοπούσε στο να καταπολεμήσει τις «νέες μορφές τρομοκρατίας» [2]. Δεν θα πρέπει συνεπώς να προξενεί έκπληξη ότι οι διατάξεις των άρθρων 187 και 187 Α ΠΚ δύνανται να καλύψουν μορφές κινηματικής δράσης, αφού ως τρομοκρατία ορίζεται και η διάπραξη αδικημάτων που στόχο έχουν να εξαναγκάσουν παρανόμως δημόσια αρχή ή διεθνή οργανισμό (πχ ΠΟΕ, ΔΝΤ κλπ) να εκτελέσει οποιαδήποτε πράξη ή να απόσχει από αυτή. Ούτε βεβαίως θα πρέπει να προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι σε όλα τα μεταγενέστερα κείμενα που σχεδιάζουν την αντιτρομοκρατική πολιτική της Ε.Ε. στο στόχαστρο μπαίνει η «βίαιη ριζοσπαστικοποίηση»[3].

□

2. Ο μύθος της προστασίας της δημοκρατίας

□□

Η πολιτική αυτή της ΕΕ σε συντονισμό με την αντίστοιχη πολιτική των ΗΠΑ (που έχει οδηγήσει και σε σωρεία διμερών συμβάσεων που αφορούν είτε την έκδοση προσώπων, είτε τη μεταφορά πληροφοριών, δεδομένων και αποδεικτικών στοιχείων μεταξύ ΗΠΑ και ΕΕ) αποσκοπούσε στην επιβολή ενός καθεστώτος άρσης δημοκρατικών ελευθεριών στο όνομα της προστασίας της δημοκρατίας[4]. Στην πραγματικότητα διαμόρφωσε ένα πλαίσιο κατατρομοκράτησης της

κοινωνίας, αφού η τυχόν εμπλοκή ενός προσώπου σε κατηγορίες τέλεσης του αδικήματος της «τρομοκρατίας» σήμαινε την αδυναμία του προσώπου αυτού να επικαλεστεί τις δικονομικές εγγυήσεις και δικαιώματα που προβλέπονται για τους υπόλοιπους κατηγορούμενους.

Διαμορφώθηκε έτσι ένας παράλληλος ποινικός κώδικας και μια παραδικονομία -ένα καθεστώς εξαίρεσης δηλαδή- στην οποία ενέπιπτε όποιος έμπαινε στο στόχαστρο των διωκτικών αρχών ως τρομοκράτης, αφού κριτήριο για την εφαρμογή των σχετικών διατάξεων δεν ήταν πλέον η πράξη, αλλά το υποτιθέμενο κίνητρο του δράστη (και βέβαια σιγά-σιγά αυτή η παραδικονομία άρχισε να διαβρώνει το σύνολο των δικονομικών εγγυήσεων για τους κατηγορούμενους με την επέκταση των σχετικών ρυθμίσεων για ολοένα και ευρύτερες κατηγορίες «υπόπτων»).

Αν ο προσδιορισμός του αδικήματος της τρομοκρατίας ως αυτού που εξαναγκάζει βίαια μια κυβέρνηση ή ένα δημόσιο οργανισμό θέτει στο στόχαστρο και κινηματικές διεκδικήσεις, ο παράλληλος προσδιορισμός του αδικήματος της τρομοκρατίας ως αυτού που πλήττει τις θεμελιώδεις συνταγματικές, πολιτικές, οικονομικές δομές μιας χώρας δημιουργεί δυσεπίλυτα νομικά προβλήματα: δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι ο κατάλογος των πράξεων που χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατικές αποτελούν αδικήματα και αυτό γίνεται αποδεκτό από το σύνολο των ποινικών νομοθεσιών των κρατών-μελών της ΕΕ. Είναι επίσης βέβαιο ότι τα αδικήματα αυτά πλήττουν διαφορετικά έννομα αγαθά (τη ζωή και τη σωματική ακεραιότητα, τη δημόσια υγεία, την ιδιωτική περιουσία ή τη δημόσια τάξη). Η ένταξή τους σε μια ενότητα ως εγκλημάτων κατά των θεμελιωδών δομών μιας χώρας, που δικαιολογεί και την αυστηρότερη ποινική τους αντιμετώπιση, πραγματοποιείται μέσω του σκοπού για τον οποίο γίνεται η πράξη. Έτσι κατά την Α-Π η προσβολή της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ενός προσώπου στην περίπτωση του τρομοκρατικού αδικήματος δεν αποσκοπεί στο αποτέλεσμα αυτό (παρά μόνο ως παράπλευρο αποτέλεσμα): στόχος είναι η ίδια η δημοκρατία και τα θεμελιώδη δικαιώματα. Το ερώτημα που τίθεται συνεπώς είναι με ποιο τρόπο θα διαγνωσθεί αυτός ο ευρύτερος σκοπός της πράξεως, που δικαιολογεί την ειδική ποινική αντιμετώπιση της τρομοκρατικής πράξης. Εάν ο σκοπός πρέπει να προκύψει από την ίδια την πράξη και από τις συνθήκες τέλεσής της, τότε αυτός ο προσδιορισμός του τρομοκρατικού αδικήματος θα οδηγήσει εν τέλει στην μη εφαρμογή των σχετικών διατάξεων. Ας προσεχθεί ότι η τρομοκρατία δεν θεωρείται ότι προσβάλλει ένα συγκεκριμένο πολιτικό σύστημα ή μια μορφή συντεταγμένης πολιτειακής εξουσίας (άλλωστε η μορφή του πολιτεύματος στα κράτη-μέλη της ΕΕ δεν συμπίπτει), αλλά τις θεμελιώδεις αρχές που διέπουν το πολίτευμα ανεξαρτήτως μορφής. Είναι όμως παντελώς αδύνατο μια δολοφονία ή μια απαγωγή ή ένας εκβιασμός να πλήξει τη δημοκρατία μιας χώρας ή τα θεμελιώδη δικαιώματα *per se*. Τα έννομα αυτά αγαθά δεν είναι τόσο εύθραυστα έτσι ώστε να μπορούν να προσβληθούν από μεμονωμένες πράξεις. Αντίστοιχα η ίδρυση μιας οργάνωσης η οποία υψώνει τους δικούς της μηχανισμούς ενάντια στην κρατική εξουσία μπορεί να θεωρηθεί ότι διαταράσσει την κοινωνική ευταξία ή (σε οριακές περιπτώσεις) και την ικανότητα αποτελεσματικής επιβολής της κρατικής βούλησης^[5] δεν μπορεί όμως ούτε να πλήξει σοβαρά, ούτε πολλώ δε μάλλον να καταστρέψει την δημοκρατία. Στην πραγματικότητα δεν δύναται να πλήξει σοβαρά ούτε την συγκεκριμένη μορφή πολιτικής εξουσίας.

Η ως άνω διάταξη περί αντικειμενικής υποστάσεως του εγκλήματος της τρομοκρατίας μπορεί να τύχει εφαρμογής μόνο εάν ο σκοπός δεν θεωρηθεί ως αντικειμενικά αντιληπτός βάσει των συνθηκών τέλεσης του αδικήματος, αλλά ως υποκειμενικός σκοπός του δράστη της πράξεως^[6]: υπό την έννοια ότι ο δράστης θα ήθελε η πράξη του να έχει ως αποτέλεσμα την σοβαρή προσβολή ή την καταστροφή των συγκεκριμένων έννομων αγαθών. Έτσι, μέσω αυτών των ρυθμίσεων αλλάζει

ο προσανατολισμός του ποινικού συστήματος και τείνει να καταλάβει όχι πια την πράξη, αλλά το ενδιάθετο φρόνημα του δράστη και μάλιστα όπως αυτό προσδιορίζεται όχι από τον ίδιο, αλλά από τον τρόπο που αντιλαμβάνονται οι άλλοι το φρόνημά του !

Βέβαια και σε μια τέτοια περίπτωση υπάρχει δυσκολία προσδιορισμού της τρομοκρατικής οργάνωσης και του τρομοκρατικού αδικήματος, αφού στις περισσότερες περιπτώσεις οι δράστες των αδικημάτων θεωρούν και προβάλλουν ως σκοπό τους την καθιέρωση της «πραγματικής δημοκρατίας» ή ενός καθεστώτος όπου μπορεί πραγματικά να ανθήσει η ελευθερία και τα δικαιώματα του καθενός. Περαιτέρω η αοριστία που πάντα ενείχεται στις απόπειρες ορισμού του τρομοκρατικού αδικήματος παραμένει: η Α-Π δεν προσδιορίζει ούτε ποιες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές δομές θεωρούνται θεμελιώδεις, ούτε πότε θεωρείται δικαιολογημένος ο εξαναγκασμός των δημοσίων αρχών. Γι'αυτό άλλωστε το λόγο θεωρήθηκε αναγκαία η θεσμοθέτηση τουλάχιστον μια λίστας τρομοκρατικών οργανώσεων για να καταστεί σαφέστερο το πεδίο εφαρμογής της Α-Π. Η λίστα είναι το πραγματικό όριο της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας: ο εχθρός δεν μπορεί να θεμελιωθεί έλλογα, απλά δείχνεται με το δάκτυλο...

Ουσιώδες όμως πρόβλημα δημιουργεί και η αναγόρευση των θεμελιωδών οικονομικών και κοινωνικών δομών μιας χώρας σε ιδιαίτερος προστατευόμενο αγαθό. Η ρύθμιση αυτή -πέραν της αοριστίας της- ανάγει σε αυτοτελές έννομο αγαθό κοινωνικές συνθήκες και δομές, που αφενός μεν μεταλλάσσονται (με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τα όρια μεταξύ οικονομίας της αγοράς και κρατικού παρεμβατισμού), αφετέρου δε βρίσκονται πέρα από τα όρια της ασφάλειας του Κράτους, αλλά και των συμφερόντων ενός εκάστου ατόμου[7]. Συνεπώς κατά πρώτον η αναγόρευση των θεωρουμένων σε μια δεδομένη στιγμή ως θεμελιωδών κοινωνικών και οικονομικών δομών σε προστατευτέο δια του ποινικού νόμου αγαθό αποτελεί δείγμα κλειστής κοινωνίας με ολοκληρωτικά χαρακτηριστικά[8]. Κατά δεύτερον οι δομές αυτές δεν μπορούν να θεωρηθούν ως αγαθά με φορέα ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων, αλλά με φορέα όλους τους ανθρώπους. Αυτά όμως τα «οικουμενικά αγαθά» αποτελούν αφηρημένες ιδεολογικές κατασκευές («η ελεύθερη αγορά», «ο ελεύθερος και υγιής ανταγωνισμός») και οδηγούν το ποινικό δίκαιο σε ολοκληρωτική εκτροπή[9]. Εν προκειμένω η υλικότητα του εννόμου αγαθού και η συνακόλουθη δυνατότητα προβολής του με εγκληματικές πράξεις απουσιάζουν. Γι'αυτό και είναι εξαιρετικά δύσκολο να φαντασθούμε πράξεις μιας οργάνωσης ή ακόμα και ενός ατόμου που να προσβάλλουν την ελεύθερη αγορά per se. Στην πραγματικότητα οι θεμελιώδεις κοινωνικές και οικονομικές δομές, όπως π.χ. η ελευθερία της αγοράς μπορούν να αποσταθεροποιηθούν ή πολλώ δε μάλλον να καταστραφούν μόνο δια των πράξεων της κρατικής εξουσίας και όχι δια των πράξεων μιας ομάδας, πολλώ δε μάλλον ακόμα και ενός ατόμου.

Εν τέλει, στην προσπάθεια της Α-Π να εξασφαλίσει ότι τα αδικήματα που χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατικά δεν μπορούν να θεωρηθούν ως πολιτικά εγκλήματα και να τύχουν ευνοϊκότερης μεταχείρισης από την νομοθεσία του κάθε κράτους-μέλους[10] μεταθέτει πλήρως στην πολιτική βούληση την απόφαση για τα όρια μεταξύ πολιτικού εγκλήματος και τρομοκρατίας, εξαφανίζοντας συνεπώς τη σημασία του ίδιου του θεσμού του πολιτικού εγκλήματος. Η λογική πίσω από αυτή την εξέλιξη αναγνωρίζεται στην ίδια την αιτιολογική έκθεση της Α-Π: η δημοκρατία νοείται μόνο μέσω του διαλόγου εντός των θεσμών. Οποιος δεν περιορίζει τη δράση του σε αυτά τα πλαίσια τίθεται αυτομάτως εκτός δημοκρατικού πολιτεύματος. Πολιτικό έγκλημα δεν δύναται να υπάρξει, κάθε πολιτική πράξη βίας στα πλαίσια κράτους όπου διενεργούνται εκλογές είναι τρομοκρατική πράξη. □ Όμως η αντίληψη αυτή έρχεται να υπονομεύσει □ όχι μόνο το φιλελεύθερο χαρακτήρα του ποινικού

συστήματος, αλλά την ίδια τη δομή του πολιτεύματος. Οι συνταγματικές προβλέψεις της απαγόρευσης έκδοσης αλλοδαπού για την υπέρ της ελευθερίας δράση του, της συμμετοχής λαϊκών δικαστών στις δίκες που αφορούν πολιτικά εγκλήματα και κυρίως η ίδια η καθιέρωση του δικαιώματος αντίστασης θεμελιώνουν ένα πλαίσιο αναγνώρισης της βίας ως στοιχείου άσκησης της πολιτικής και πολύ περισσότερο αναγνώρισης της σε τελευταία ανάλυση ως μέσου επίτευξης της ελευθερίας και της δημοκρατίας[11]. Οι συντάκτες των φιλελεύθερων συνταγμάτων, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη και την ιστορική εμπειρία των ανελεύθερων καθεστώτων που παρουσιάζονται υπό τον μανδύα του δημοκρατικού καθεστώτος, φαίνεται πως είχαν πολύ μεγαλύτερη επίγνωση της βίας που ασκείται και μέσω του ίδιου του κράτους αλλά και μέσω μιας σειράς κοινωνικών καταναγκασμών, ώστε να θεωρούν ότι η δημοκρατία δεν αποτελεί ένα τόπο έξω και πέρα από τη βία, αλλά θεμελιωμένο σε αυτή[12] (εν αντιθέσει με εκείνους του επιγόνους τους που αναγορεύουν τον διάλογο σε μια ηθική υπερ-αξία που υπερπροσδιορίζει και την έννοια της δημοκρατίας)[13]. Εάν θεωρήσουμε ότι ο διάλογος καθεαυτόν αποτελεί το μοναδικό (νόμιμο στην δημοκρατία) μέσο της πολιτικής σύγκρουσης και απωθήσουμε την πολιτική βία άνευ άλλου τινός ως το Άλλο, το Ξένο της δημοκρατίας, στην πραγματικότητα δεν οδηγούμαστε παρά στην ανεξέλεγκτη χρήση της κρατικής βίας και την αυτοκατάργηση της δημοκρατίας

□

3. Ο μύθος του χώρου ελευθερίας

□□

Η εμπλοκή της ΕΕ στην αντιτρομοκρατική υστερία αναίρεσε κάθε επιχείρημα περί του ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου ελευθερίας. Αντί γι' αυτόν οικοδομείται με γοργούς ρυθμούς ένας ενιαίος χώρος επιτήρησης και καταστολής που εξαπλώνεται μάλιστα και στις δυο όχθες του ατλαντικού: από το σύστημα πληροφοριών Σενγκεν (SIS) I & II (βάσεις δεδομένων με δακτυλικά αποτυπώματα και φωτογραφίες -ιδιαίτερη αναφορά για όσους καταχωρούνται ως «βίαιοι»), το EURODAC (βάση δεδομένων δακτυλικών αποτυπωμάτων για τους αιτούντες άσυλο), το σύστημα πληροφοριών API (για μητρώα επιβατών), τη βάση δεδομένων DNA "Prum", το σύστημα πληροφοριών ποινικού μητρώου, ECRIS, το σύστημα πληροφοριών χρηματοοικονομικών συναλλαγών FIU.net, τα συστήματα ανταλλαγής πληροφοριών για την ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων ARO και SIENA, τις συμφωνίες ανταλλαγής πληροφοριών με τις ΗΠΑ PNR και TFTP μέχρι το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τη συμφωνία για την έκδοση μεταξύ ΗΠΑ-ΕΕ, την οδηγία 2002/58/ΕΚ για τη διατήρηση δεδομένων επικοινωνίας[14], τη EUROPOL, τη EUROJUST, τη FRONTEX, τη EUROGENDFOR, τη σύσταση κοινών ανακριτικών ομάδων (που τις είδαμε de facto να λειτουργούν στην περίπτωση της απαγωγής των Πακιστανών) και προσεχώς τον Ευρωπαϊκό Εισαγγελέα.

Το μέλλον προβλέπεται ακόμα πιο ζοφερό. Πέρα από τις διατάξεις που αφορούν την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (οδηγία 2005/60/ΕΚ- κανονισμός 1781/2006), που ήδη έχουν ενσωματωθεί στο ελληνικό δίκαιο (ν.3691/2008, όπως τροποποιήθηκε με τον ν.3932/2011), με την ΑΠ 2008/919/ΔΕΥ[15] τα κράτη μέλη υποχρεούνται να καταστήσουν ποινικά αδικήματα α) την δημόσια πρόσκληση για την τέλεση τρομοκρατικού εγκλήματος, νοούμενης ως διάδοση μηνύματος με πρόθεση την υποκίνηση τέλεσης ενός από τα εγκλήματα του σχετικού καταλόγου του άρθρου 1 της ΑΠ 2002/475/ΔΕΥ, όταν μια τέτοια συμπεριφορά -είτε υποστηρίζει άμεσα είτε όχι τα τρομοκρατικά εγκλήματα- προκαλεί κίνδυνο τέλεσης ενός ή

περισσότερων τέτοιων εγκλημάτων, β) την στρατολόγηση τρομοκρατών, νοούμενης ως υποκίνηση άλλου προσώπου σε τέλεση ενός από τα εγκλήματα του σχετικού καταλόγου και γ) την εκπαίδευση τρομοκρατών, νοούμενης ως την παροχή οδηγιών σχετικά με την κατασκευή ή τη χρήση εκρηκτικών, πυροβόλων όπλων, λοιπών όπλων ή επιβλαβών ή επικίνδυνων ουσιών ή άλλων ειδικών μεθόδων ή τεχνικών, ενόψει της διάπραξης ενός από τα εγκλήματα του σχετικού καταλόγου έχοντας επίγνωση ότι η διαβιβασθείσα τεχνογνωσία πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για το σκοπό αυτό. Πέραν της σαφούς αοριστίας στην περιγραφή της αντικειμενικής υπόστασης των νέων αδικημάτων, που έρχεται να επισωρευθεί στην αοριστία του αδικήματος της τρομοκρατίας, καθίσταται προφανές ότι η ολοένα και μεγαλύτερη επέκταση της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας σε «προπαρασκευαστικές ενέργειες» του θεωρούμενου ως τρομοκρατικού αδικήματος απειλεί να καταλάβει ακόμα και λεκτικές διαμαρτυρίες ενάντια στις ακολουθούμενες πολιτικές.

Πέραν αυτού, στους στόχους της αντιτρομοκρατικής πολιτικής της ΕΕ (βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής COM (2010) 673 για τη στρατηγική εσωτερικής ασφάλειας της ΕΕ στην πράξη) μπαίνει ακόμα και η εκτεταμένη δήμευση περιουσιακών στοιχείων όσων τυχόν κατηγορούνται για τρομοκρατία (ακόμα και χωρίς να έχει προηγηθεί καταδίκη από δικαστήριο), ήτοι ακόμα και περιουσιακών στοιχείων που δεν συνδέονται άμεσα ή που δεν αποδεικνύεται η σύνδεση τους με κάποια εγκληματική ενέργεια!

Η σχετική νομοθεσία παράγει φυσικά και τις αναγκαίες ιδεολογικές μετατοπίσεις, οι οποίες βέβαια είναι αρκούντως αποκαλυπτικές: σε ερωτηματολόγιο που απέστειλε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα κράτη μέλη, προκειμένου να διαπιστώσει προβλήματα που αντιμετωπίζουν από την εφαρμογή της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας (SEC(2009)225), περιέχεται και η εξής ερώτηση «αντιμετωπίζετε προβλήματα με περιπτώσεις τρομοκρατών, των οποίων οι πράξεις θεωρήθηκαν ότι δεν συνιστούν αδικήματα ή απορρίφθηκαν λόγω έλλειψης στοιχείων;» !! Είναι ενδεικτικό ότι μόλις τρεις χώρες (Λουξεμβούργο, Γερμανία και Ρουμανία) απάντησαν ότι σε αυτές τις περιπτώσεις δεν υπάρχει πρόβλημα, καθώς δεν συντρέχει περίπτωση εφαρμογής της σχετικής νομοθεσίας (η Ελλάδα απάντησε απλά «όχι»)

Ας μας επιτραπεί η εκτίμηση ότι όσο πιο βίαιη θα γίνεται η μετανεοφιλελεύθερη πολιτική λιτότητας, τόσο πιο βίαιη και κατασταλτική θα γίνεται και η αντιμετώπιση κάθε διαμαρτυρίας. Αν στο οικονομικό επίπεδο η ΕΕ σε συνεργασία με άλλους ιμπεριαλιστικούς οργανισμούς (ΠΟΕ, ΔΝΤ, Παγκόσμια Τράπεζα) έχει οικοδομήσει όλους εκείνους τους μηχανισμούς που θα επιβάλλουν την επιστροφή στον εργασιακό μεσαίωνα (ΕΚΤ, ΕSM, σκληρά νομίματα, αξιολογήσεις αγορών κλπ), οικοδομεί ταυτόχρονα και το αναγκαίο πλαίσιο καταστολής που οδηγεί κατ'ευθείαν και στον κανονικό μεσαίωνα. Η αντιτρομοκρατική νομοθεσία είναι το εργαλείο μέσα από το οποίο αναδύεται η Ιερά Εξέταση της εποχής μας.

□

□

[1] Με αφορμή την βόμβα στην Οκλαχόμα. Βλ. αναλυτικά, D.Kopel-J.Olson, Preventing a reign of terror: Civil liberties implications of terrorism legislation, Okla.City U.L.Rev. 1996 σ. 247 επ.

[2] Βλ. την εισήγηση του εισηγητή της σύστασης του κοινοβουλίου Watson, ο οποίος ρητώς αναφέρεται στις νέες μορφές «τρομοκρατίας», όπως την παρενόχληση της πετρελαϊκής εκμετάλλευσης από περιβαλλοντικές οργανώσεις, αλλά και του Ιταλού βουλευτή Santini για τις «τρομοκρατικές πράξεις» που διενεργήθηκαν στην Γένοβα από τους διαδηλωτές. Στην αιτιολογική έκθεση της Επιτροπής άλλωστε ρητώς αναφέρεται ότι η λίστα των προβλεπομένων αδικημάτων καταλαμβάνει και την βία του δρόμου

[3] Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην Ανακοίνωση της Επιτροπής COM(2010) 386 για τα βασικά επιτεύγματα και τις μελλοντικές προκλήσεις της αντιτρομοκρατικής πολιτικής της ΕΕ «πολλές τρομοκρατικές και εξτρεμιστικές οργανώσεις ενισχύονται από δραστήριες ενώσεις νέων οι οποίες αποτελούν δυνητικούς φορείς ριζοσπαστικοποίησης και στρατολόγησης. Τούτο επιβεβαιώνει το γεγονός ότι οι εξτρεμιστικές ιδεολογίες εξακολουθούν να ασκούν κάποια γοητεία σε επιδεκτικά πρόσωπα» Γι' αυτό η Επιτροπή ανέθεσε την εκπόνηση δυο μελετών που θα επικεντρώσουν στη χρήση μη νομοθετικών μέτρων για την πρόληψη της διάδοσης ριζοσπαστικού και βίαιου περιεχομένου στο διαδίκτυο και την ανίχνευση του περιεχομένου αυτού

[4] Η τρομοκρατία κατά την Α-Π αποτελεί «σοβαρή απειλή για τη δημοκρατία», για «την ελεύθερη άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων» (ιδιαίτερα τα δικαιώματα στη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα, το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια, την ελευθερία της γνώμης και της ελεύθερης έκφρασης και πληροφόρησης), καθώς και για την «οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη». Στα ανωτέρω πλαίσια «η τρομοκρατία ποτέ δεν δικαιολογείται». Περαιτέρω, η Σύσταση του Κοινοβουλίου της 5-9-01 επισημαίνει ότι «δεδομένης της δημοκρατικής και συνταγματικής δομής της διαδικασίας λήψης αποφάσεων των κρατών μελών, καμία ιδεολογία και κανένα άλλο κίνητρο δεν δικαιολογεί τις τρομοκρατικές ενέργειες και, ακόμα και αν το κίνητρο που προβάλλεται γι' αυτές είναι εμφανώς πολιτικό δεν μπορούν παρά να θεωρούνται ως εγκληματικές πράξεις ή ακόμα και ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας». «Οι ιδεολογίες είναι νόμιμες εφόσον εκφράζονται μέσα από το διάλογο και το σεβασμό των δημοκρατικών αξιών», καθώς «στις δημοκρατικές μας κοινωνίες οποιαδήποτε σύγκρουση πολιτικής, κοινωνικής και οικολογικής φύσης μπορεί και πρέπει να επιλύεται μέσα από τους θεσμούς που προβλέπει ένα δημοκρατικό κράτος δικαίου και γι' αυτό τίποτε δεν μπορεί να δικαιολογήσει τη χρήση τρομοκρατικής βίας. Εκτός των ανωτέρω αναφερόμενων Α-Π της Ε.Ε. οι σχετικοί ισχυρισμοί επαναλαμβάνονται και στην αιτιολογική έκθεση των κατευθυντήριων γραμμών της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας της 15-7-2002, σύμφωνα με την οποία η τρομοκρατία (...) απειλεί τη δημοκρατία, αποσκοπεί στην υπονόμευση της πλουραλιστικής κοινωνίας των πολιτών (...), ουδέποτε μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένη (...) ούτε με την επίκληση ως κινήτρου της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, γιατί τότε θα συνέτρεχε κατάχρηση δικαιώματος. Βλ. επίσης την απόφαση 56/164/17-12-99 της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ σύμφωνα με την οποία οι τρομοκρατικές πράξεις αποσκοπούν αφενός στην καταστροφή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των θεμελιωδών ελευθεριών και της δημοκρατίας, καθώς και στην υπονόμευση της πλουραλιστικής κοινωνίας, αφετέρου δε έχουν αρνητικές συνέπειες στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των Κρατών.

[5] Για την διάκριση των εννόμων αγαθών της δημόσιας τάξης και της πολιτειακής εξουσίας, καθώς και τη σχέση τους με την τρομοκρατία βλ.. Ι.Μανωλεδάκη, *Επιβουλές της δημόσιας τάξης*, σ. 3 επ., 14, 20, 26, του ίδιου, *Προσβολές κατά της πολιτειακής εξουσίας* σ.16, 30, Α.Κωστάρα, *Εννοια, τυποποίηση και προβληματική των κυρώσεων του οργανωμένου εγκλήματος*, σε Πρακτικά του Ζ'

Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, οπ.π. (υποσημείωση 13), σ.84. Για τους προβληματισμούς που παράγει μια πιο διευρυμένη έννοια της δημόσιας τάξης βλ. Γ.Δρόσου, «Δημόσια τάξη» και «δημόσια ασφάλεια», έννοιες του εθνικού Συντάγματος στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, σε Επιθεώρηση Δημοσίου Δικαίου και Διοικητικού Δικαίου, 1991 τ.35, σ. 194 επ.

[6] Βλ. αντίστοιχους προβληματισμούς για τον ν. 2928/01 σε Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ο ν.2928/2001 «για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων, Ποινική Δικαιοσύνη, 2001 σ.695.

[7] Ως προς το προστατευόμενο αγαθό, η ρύθμιση προσομοιάζει άμεσα με την διάταξη του άρθρου 1 ν. 4229/29 (του γνωστού ιδιώνυμου), περί προστασίας του κοινωνικοοικονομικού καθεστώτος.

[8] Βλ. και Ι. Μανωλεδάκη, *Το έννομο αγαθό*, Θεσσαλονίκη 1998, σημ. 43

[9] Ι. Μανωλεδάκη, *Το έννομο αγαθό*, οπ.π., σημ.200, Δ.Σπυράκου, *Η κριτική λειτουργία της έννοιας του έννομου αγαθού*, σ. 86

[10] Αντίστοιχες επισημάνσεις περιείχε και η Συμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης που ρητώς ανέφερε ότι οι (μη περαιτέρω εξειδικευόμενες ως) τρομοκρατικές πράξεις δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι αποτελούν πολιτικές πράξεις, ούτε ότι συνδέονται με πολιτικά εγκλήματα, ούτε ότι εμπνέονται από πολιτικά κίνητρα.

[11] Το επιχείρημα αυτό δεν ανατρέπεται, ακόμα και αν θεωρηθεί ότι η απαγόρευση έκδοσης αλλοδαπού εκ της υπέρ της ελευθερίας δράσης του αφορά μόνο τους αλλοδαπούς που αγωνίζονται κατά δικτατορικών καθεστώτων (περί αυτού βλ. Π.Ι. Παραρά, *Το Σύνταγμα και το ευρωπαϊκό ένατλμα σύλληψης*, Το Βήμα 13-1-2001). Η ρήτρα αυτή (που αφορά την υπέρ της ελευθερίας δράση και άρα καταλαμβάνει στο πεδίο εφαρμογής της τη δράση εναντίον κάθε ανελεύθερου καθεστώτος, ήτοι ακόμα και αυτά εντός των οποίων η δημοκρατική πλειοψηφία καταπιέζει με βίαια μέσα την μειοψηφία -βλ. π.χ. τα προβλήματα των εθνικών μειονοτήτων, αλλά και την μετεμφυλιακή Ελλάδα) σε κάθε περίπτωση αναγνωρίζει τη βίαιη δράση ως ένα από τα θεμέλια της ελευθερίας και της δημοκρατίας. Πολύ δε περισσότερο αυτό ισχύει με την καθιέρωση του δικαιώματος («δια παντός μέσου») αντίστασης και όχι απλώς ενός δικαιώματος -μη βίαιης- ανυπακοής. Θα πρέπει δε να επισημανθεί ότι το δικαίωμα αυτό ακόμα και αν θεωρηθεί ότι αφορά τους πολίτες «που έχουν την αξίωση να πεισθούν με ορθολογικά επιχειρήματα ως προς τις επιλογές του δημοσίου χώρου» (έτσι Β.Βουτσάκης, *Η αρχή του κράτους δικαίου και οι νέες διατάξεις περί ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων*, ΝοΒ 2002 σ.27) επιτάσσει στους πολίτες αυτούς να βγούν έξω από το πεδίο του διαλόγου στο χώρο της βίαιης πράξης. Αλλωστε η Πολιτεία που οικοδομείται κατά τις συνταγματικές αρχές είναι αυτή που αναγνωρίζει το δικαίωμα (και δη το καθήκον) αντιστάσεως. Η διάταξη αυτή δεν μπορεί να αφαιρεθεί από το σύνολο των πολιτειακών θεσμών για να ερμηνευθεί εκ των υστέρων. Το θεσμικό γεγονός ότι πολιτικά εγκλήματα μπορεί να διεξαχθούν και εντός της δημοκρατίας αναγνωρίζεται άλλωστε άμεσα και από την διάταξη του άρθρου 97 του Συντάγματος που προβλέπει την εκδίκαση των πολιτικών εγκλημάτων από μεικτά ορκωτά δικαστήρια εντός της θεσπισμένης δια του Συντάγματος δημοκρατίας.

[12] Για την εγγενή σχέση Συντάγματος και βίας (αλλά και για τη σημασία που αποκτά υπό αυτό το φως η ερμηνεία του Συντάγματος) βλ. χαρακτηριστικά Robert Cover, *The bonds of constitutional interpretation: of the world, the deed and the role*, in Georgia Law Review 1986 σ. 817 επ., του ίδιου, *Violence and the World* in M.Minow-M.Ryan-A.Surat, *Narrative, Violence, and the Law - The essays of R.Cover*, 1992 σ. 204 υποσ.2 Αντίστοιχα, στο συνταγματικό κείμενο αποτυπώνεται ένας θεσμικός φόβος για τις δυνατότητες που παρέχει στους κρατικούς μηχανισμούς το μονοπώλιο της οργανωμένης βίας και αυτό εκφράζεται μέσα και από τις ρυθμίσεις περί πολιτικού εγκλήματος.

[13] Για μια κριτική των αντιλήψεων που επιχειρούν μέσα από την καθολική ψηφοφορία να τεκμηριώσουν ως θεμέλιο του δικαίου ένα νέο (χειραφετητικό) μύθο (τη χειραφέτηση των πολιτών μέσω του εκδημοκρατισμού της κυρίαρχης εξουσίας) βλ. A.Barron, *Colonization of the self in the Modern State* in A.Carty (ed.), *Post Modern Law, Enlightenment and the Death of Man*, 1990, σ. 120 επ.

[14] Οι διατάξεις της Οδηγίας αυτής έχουν ήδη κριθεί αντισυνταγματικές τόσο από το γερμανικό BVerfG 256/2008, όσο και από το ρουμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο (1258/8-10-2009).

[15] Η εν λόγω ΑΠ στηρίζεται στην από 16-5-2005 σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας